

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 2

16. Ianuarie

1863.

Nr. 978/1862.

Normativu in caus'a scóleloru.

Onorate in Christosu Frate!

De comunu constatatu lucru e, ca temeulu celu de capetenia, pre care nemedilocitu se radîma si dela care depinde bun'a stare a unui poporu seau natiune atatu ceea materiala, catu si ceea intieptuala si spirituala, e educatiunea lui in sciintie literarie, in arte seau maiestrii de totu ramulu, si de tóta specialitatea; éra aceea inca e asia de luminatu, cá lumin'a sórelui, cá calea cea mai sigura, pre care pasîndu unu poporu, seau natiune'si póte procurá cerintiei tempului amesurat'a, si pofit'a educatiune, seau cultura, si deodata acést'a dupa imperativ'a urgintia a epoei, in care traiesce, mai cu doritu efepu si-o póte perfectiuná, e scól'a; deunde pre temeulu acestui adeveru nedisputaveru, de óre-ce educatiunea, si institutiunea poporului crestinescu atatu prin positivele mandate a le mantuatoriului nostru Isusu Christosu catu si prin celea a le regimului politicu e incredintiata ministeriului sacru ierarchicu, si prin urmare si inspectiunea preste scóle cu deosebire preste cele elementari, care-su Panteonu-lu educatiunei si institutiunei poporului, e lasata in man'a acestui ministru sacru, si concrediuta portarei lui de grige, marturisimu, ca dintre tóte agendele, ce ministeriu sacru are dupa inalt'a sua chiamare a le executá in folosulu poporului pastoriei lui de susu concrediutu e ceea mai din anteia, si mai imperativa alui datorria de asi pone tota silinti'a intru redicarea scóleloru elementari prin comune, si din respoteri a intefi regulat'a acelor'asi frecuentare; pentru aceea dara noi dupa inalt'a nóstra misiune avendu dé pururea la anima fericirea patriei, a natiunei, si cu deosebire a credintiosiloru nostri fi sufletesci, carii-su

incredintiati portarei nóstre de grigia, si aceea inca prebine sciendu, ca acea numai prin educatiunea, si institutiunea tenerimei celei de buna sperantia prin scoli se póte cu tóta siguratatea procurá, precumu totudeaun'a din inceputulu pastoriei nóstre tóta grigia, si tóta ostenél'a niamu intorsu-o spre a infintiá scoli prin tóte comunele din Archi-Diecesa dandu ordinatiuni in privinti'a acést'a catra cleru, si catra totu poporulu pastoriei nóstre concrediutu, asia si cu acést'a ocasiune de ora-ce amu intielesu, ca acele-ale nóstre ordinatiuni pre multe locuri de catra mai multi functionari de ai besericei pre pucinu s'au luat si dusu intru deplimre cu aceea esacitate ce o pottesce inaintarea prosperarei si fericirii patriei si a natiunei, de nou la totu clerulu, si poporulu nostru credintiosu recapitulandu-i datele inprivinti'a inaintarei casei scolastice ordinatiuni ale acestui ordinariatu metropolitaniu prin aceste ordine oficióse, aflamu netrecutu de lipsa, a dá pentru fiesce-care clase de poporu din Archi-Diecesa cu privire la agendele in giurulu causei scolastice urmatoriulu:

N o r m a t i v u :

I. Pentru comun'a besericesca.

a) Fiacare comun'a besericesca unde inca nu se afla redicata scóla propria strinsu se indatoresce, cá in terminu de unu anu dela primirea acetoru ordine se-si redice casa de scóla propria, locuintia la docentele comunalu, si edificii de economia pre sém'a acestui'a baremu celea mai de lipsa; cas'a de scóla a o instruí cu scaune, mésa tabla de serisu, si alte unelte, asemenea si locuint'a docentelui cu mobiliu, celu pucinu cu celea de prim'a necesitate, éra tóte suscrisele edificii, si incaperi ale conservá in stare buna, si decenta din visteri'a, si pre spelele comunei scolastice, seau besericesci.

b) Totu deodata se indatoresce comun'a beseri-

césca a se ingriji despre onest'a subsistintia a docentelui comunala garatandu-i acurat'a raspundere a competintiei anuale prin unu instrumentu de obligatiune ajustatu dupa tóta formalitata receruta de lege; éra pre docentele odata alesu si intaritu dela locurile mai inalte cu decretu, pana candu-si va impleni oficiulu seu cu acurati'a receruta, fora judecata formalanece intr'una intemplare-i va fi comunei liertatu alu depune seau stramutá din oficiu.

e) Decumva care-va comuna besericésca fiendu si mai populósa si in stare materiala mai buna nu ar volfi de buna volie a face destulu celoru ordinate sub a) aceea pre calea oficiului Archi-Diaconalu respectivu va fi de a se astringe la implinirea datoriei suale, de va fi de lipsa, si cu intrevenirea jurisdictiunei politice.

a) Dara decumva care-va comuna besericésca, va fi atatu de seraca, catu din lips'a mediolóceloru se nu fia in stare a face destulu celoru ordinate sub a) aceea va fi de a se afliá cu scól'a la comun'a besericésca ceea mai de aprópe, inse si acést'a va fi datoria dupa potére a sucurge la intretienerea docentelui respectivu.

II. Pentru parochii locale, eá directori de scóla

a) Fiacare parochu locale, carni'a e concediata pastorirea, conducerea si luminarea poporului dupa natur'a si ordinea misiunei suale e strinsu obligatu sub grea raspundere inaintea lui Ddiu, a prepusiloru sei, a patriei si a natiunei, cá pre poporulu din comun'a sua besericésca cu tóta oca siunea, precumu in beserica asia si in afara se-lu lumineze, si se-lu conduca la acurat'a implenire a datoriei sale catra scóla, prin urmare

b) Decumva pana la tempulu primirei acestoru ordine oficióse nu se afla in comun'a-i besericésca scóla propria redicata, precumu neci locuintia pentru docente, déun'a in ceea mai de aprópe Dumineca, seau serbatóre normala prin curatorii besericee va avé de a-si aduna intr'unu locu totu poporulu, si din cuventu in cuventu cetindu-i dispusatiunile aeeste ale nóstre, si la intielesu esplicandui-le cu scopu cá se pcecépa, precumcá acelea-su date singuru in folosulu lui celu intieptualu, si spiritualu, va se-lu indatorésca in numele nostru, cá in terminulu sub a) Nr. I. prefriptu se-si redice scóla, locuintia pentru docente, si celealte dupa cumu se afla acolo prescise; éra in casu de morositate, seau renitentia pre calea oficiului Ar-

chi-Diaconulu dupa cumu s'a prescisu Nr. I. puncto e) va avé de a cere asistintia dela jurisdictiunea politica concernente spre a o indupleca pre comuna la acurat'a implenire a celoru ordinate.

c) Parochulu cu oca siunea alegerei docentelui depunendu totu interesulu privatu va avé de a conlucra din tóte poterile, cá se se aléga de docente unu individu spre acelu oficiu destulu de cualificatu, care pe lunga alte cunoscintie literarie, pedagogice, si didactice se scie cantarile besericesci din preuna cu tipiculu, din acelu scopu, cá pentru mai bun'a lui subsistentia se póta fi si cantore si cá din partea comunei seolastice se i-se faca, si dè pe lenga contractu plata anualá, catu se póte mai buna, cá nu cumva din lips'a debuintióseloru mudiolóce, spre traiu si imbracaminte potrivite, si cuvientióse statului seu se fia silitu a-si face servitiulu seu cu suspinu, si cá, ce e mai dorerosu, din acésta cauza se nu póta stá cu totu dédinsulu de invetiarea prunciloru, si cá docentele se fia mai bine ajutat, parochulu va avé de a staruí la comuna, cá precumu si la alte confesiuni din patria, se fia primitu si de cantore

b) Cursulu invetiamentului pre temeulu ordinatiunei fostei c. r. locotenintie din 13. Maiu 1857 Nr. 6813/887 ex 1856 publicate prin cerculariulu ordinariatului nostru metropolitanu din 22. Juniu 1857 Nr. 535 are de a stá din 2 semestre, pentru scólele dela orasie in 10. lüne, incependu dela 1. Nov. pana in ultim'a Aug., éra pentru scólele de sate in 9. lüne, parochulu cá direttore locale de scóla cu inceputulu semestralu I. de tómná va avé de a estrage din protocolulu Botezatiiloru pre toti pruncii, ce-su in viétia de ambele sesse dela 6 ani pana la alu 12 anu alu etatei eschisivu cu tóta sinceritatea, si pre toti pana la unulu dinpreuna cu pre parentii loru conscriendu-i intr'unu conspectu luat in dóua esemplaria va avé de ai dá in man'a docentelui cá se scie, cati pruncii au de a amblá la scóla, éra altulu alu substerne la oficinlu Archi-Diaconalu, cá cu oca siunea amblarei protopopului pre la essamele prunciloru prin comunele din tractu-si, din acél'a se vedia carii dintre pruncii inscrisi au amblatu la scóla, si carii nu

e) Parochulu locale, inainte inceputulu cursului scolasticu cu una septemana, va avé dupa finitalu cultului domnediescu a aduná la olalta totu poporulu din comun'a besericésca, si in audiulu tuturoru a ceti numele prunciloru datori a amblá la scóla dinpreuna

cu numele parentilor loru consemnati in conspectulu de sub Nr. II. puncto d) si spunendu-le diu'a inceperii cursului de invetiatura va avé cu tóta poterea cuventului ai indatorá pre parentii prunciloru, cá pre diu'a, si ór'a prefapta sa-si tramita la scóla facundu-i totu de un'a data atenti despre responderea cea grea inantea lui Dumnedieu, inantea mai mariloru sei, si inantea préamatei nóstre natiuni.

f) Totu parochulu locale va avé de a invigilá cu tóta acurati'a, cá toti pruncii, carii cadu in etate dela 6 ani pana la 12 eschisivu se amble regulatu la scóla, asemenea si feciorasii celi esiti din scóla ordinaria pana la anulu 15 alu etatei loru se cerceteze scól'a de repetitiune, aci intielegundu-se si invetiaceii de meseria pana la implinirea uceniciei; la aretarea docentului in privinti'a absentiloru, despre care acest'a de doue ori in septemana va avé de a reportá parochului, acest'a va avé de a cercá caus'a absentarei, cu care ocaziune de va aflá, ca careva pruncu fora cuviósa causa, si fora scirea parentiloru sei a absentatu-lu va admoné parentiesce, éra candu dupa repetite admonitiuni totu ar remané, si absentá dela scóla, parochului-i stá in potere, ba e si datoriu in cointielegere cu inspectorele politico-civile se dispuna spre a se pedepsi si cu mediulóce mai aspre amesuratu greselii dupa tienórea §-lui 14 seau 25 alu gratiosei ordinatiuni locutenentiali suscrise din 13. Maiu 1857; éra decumva parenti se voru aflá a se fi lenevitu se-si dè pruncii se-i la scóla, va avé parochulu aspru ai certá éra in casu de morositate se-au renientiá si cu intrevenirea jurisdictiunii politice dupa prescrisele §-loru 36, 37 si 38 totu a aceleiasi ordinatiuni locutenentiali a le starui meritata pedépsa, dietata prin §-i 24, 34 si 35 dupa marimea, si repetirea casului de absentare.

g) Parochulu va avé totu mereu a cercetá scól'a fiendu cu privighiare asupr'a docentului, cumu acest'a-si pórtá, si duce oficiulu? precarele, de-luva aflá a fi negliginte intru ducerea oficiului seu, seau alte scaderi, si gresiele va observá in dinsulu, va avé de alu certá dupa tenorea instructiunii date din partea inaltului regimu pentru preotii catholici in 1858 impartite de catra ordinariatulu metropolitanu pre la toti preotii din Archi-Dieceasa.

h) Parochulu in tóta sambat'a in óre otarite va debuí se tiená prelectiuni la prunci in scóla din religione esplicandule incheturile credintiei; si invatiandu-i pre prunci modulu santelora taine a marturi-

sirei, va avé de a ingrigí ca celi trecuti preste siepte ani in tóte cele patru posturi se se impartasiésca cu acestea S. Taine, totu de una data va fi cu luare amente, cumu docentele si implinesce datori'a de a tiené in Domineci in órele de repetitiune prelectiunile poftite la pruncii esiti din scóla ordinaria.

i) Tóte scaderile, ce le va observá in privinti'a causei scolastice va avé parochulu ale redica dela mediuloce, ce de nu va poté de sene face va avé despre acelea a face relatiune la oficiulu Archi-Diocalu, si spre emendarea acelor'a ai cere sucursulu.

k) Parochulu in finea fia-carui semestru va avé de a presentá la oficiulu Archi-Diocalu unu conspectu sumariu despre toti pruncii, carii au amblatu la scóla asemenea si despre celi ce au lenevitu scól'a, insemnandu in rubrici numerulu absentiloru de cate ori si cu ce feliu de pedépsa s'au pedepsitu. — Clasiicatiunea despre progresulu facutu intru invetiatura si din ce studii? mai in urma si despre portarea docentului.

l) Parochulu totu de odata va avé dinpreuna cu inspectorele scolasticu civile de a duce si ratiunile venitulii scolasticu, si acelea cu finea anului scolasticu subscrise de sene, si de inspectorele scolasticu civile, si de curatorii besericeii va avé de ale substerne la oficiulu Archi-Diocalu de unde reve diute cu tóta exactitatea voru fi de a se substerne in doue esemplare la ordinariatulu metropolitanu, dintre care unulu se va tramite inderetu la comun'a scolastica, éra unulu se va pastra in Archivulu ordinariatului metrop.

m) Tóte ordinatiunile, tóte afacerile, si tóte agendele cu privire la inaintarea causei scolastice va avé parochulu, candu-va cere lips'a a le executa prin curatorii besericeii din partea besericesca, éra din partea civile prin inspectorele politico-civile, dreptu acea scól'a strinsu fiendu legata de beserica, curatorii acesteia cu strinsu juramentu voru avé de a se obliga, cá tóte ordinatiunile privitore la inaintarea causei scolastice ori de catra ordinariatele besericesci, ori de catra lurisdictionile politice se fia acelea date, cu tóta punctuositatea le voru implení, intocm'a cá celea date in causele besericesci, sub pedéps'a infrangerei juramentului ori abusarii: cu oficiulu loru. —

(Va urmá.)

Rescol'a Romaniloru Transilvaniei.

(Urmare.)

Schultz dorindu a incungiorá, — in catu e cu potintia, — varsarea de sange, invita in 8. Nov. pre Hori'a la un'a convorbire personale nearmati intre ambele castre. — Ce se si intimplá; si Schultz promise romaniloru, cumcà va mediuloci dela imperatulu liertarea smenteloru loru, cercetarea nepartinitória a plangeriloru, si vindecarea acestor'a, aflandu-se drept; decà eli se voru reslati in pace, si de aci incolo voru incetá, si se voru conteni dela predari.

Hori'a se pare a fi multiumitu cu promisiunea si si-dede si elu cuventulu; cum-cà vá induplecá pre poporu a se reintórce a casa.

Inse la acést'a neci lui nu-i a fostu cugetulu sinceru, neci poporulu un'a infuriatu numai ascultá de svatulu intieptu; un'a parte mica intru adeveru se reslati, inse multimea adause si mai incolo a predá.

Ce cugetu se fia avutu Hori'a descoperi elu in punctele de pace, ce le tramise in 10. Nov. prin calea deregatorii salinarie de Mezõ-Solymos la oficio-latulu de comitatu alu Hunedórei. —

Intre altele pretinse elu: cá derepturile nobililoru se se stérgea, si se dè dare alaturea cu tieranii, cari in proportiune se se impartasiésca si in bunurile nobililoru. Diu'a rezultatulu o defipse pre 14. Nov. amenintiandu cu acea, cá ne ajungundu pana atunci resolutiunea, vá impresiurá Dev'a.

Intru acea numerulu impunatoriu alu ómeniloru sei, precumu si acea védia si potere, careia convorbirea loi tienuta cu Schultz i dede ore-si-carc-va colóre legiuita, ce se pare a se resfrange si asupr'a persoanei, desceptára si sufletulu conducatoriulu de rapitori acumu aspiratiuni si mai cutezate; de aci inainte nu numai credintiosii lui se portau catra elu cu unu mai mare respectu, ce si elu se privea pre sene de unu omu cu multu mai insemnatu, cu carele inca neci ducele armatei imperatesci nu-si tiene lucru de josu a tractá.

Elu avendu oresi-careva cunóscintie istorice sciea: cum-cà Tranni'a o diniora fú provinci'a imperatiei romane, si cá romanimea sunt remasitielu poporulu romanu.

De aci incepú a visá se unésca tóta romanimea intru unu statu destensu, si nedependente, a carui'a casa domnitória o va intemeliá elu.

Poterea lui ce crescea de in di in di, restati

curundu din sufletulu seu celu deochiatu de fantasm'a demnitatii si stralucirei regesci, tóta indoiél'a cu privire la potentiós'a esecutare a planulu acestui'a; si pucinu dupa ce a tramisu punctele sale de pace la comitatulu Hunedórei, se adresá si catra tóta nobilimea, — promitendui pace, — decà ea abdícundu de prerogativele sale, si-are impartii bunurile cu romanii, are trece la legea reseritena, si pre elu l'ar' cunósce de capitaniu supremu pana la alegerea unui rege nationale!? Éra intre consocii lui se respicá ast-feliu: cumu-cà va incheia amicitia si legatura cu cunatio-dalii si cu religionarii din Romani'a, si cu ajutoriulu loru cuprindiendu Trania, vá reintemeliá imperati'a romana vechia. — Inse elu aflá cu cale acestu scopu inaltu prefiptu a nu-lu impertasi cu multimea si mas'a poporulu, nevolinduse asta data numai intru acolo: cá se sustienea si nutrésca fierberea aceleia mase si multime.

Spre acestu scopu respandi prin subconducatorii lui acea fama in oste: cum-cà imperatulu de multu s'ar fi aretatu intre eli in persona, de nu-lu ar fi facatu nobilii se crédiá, cá in tíera domnesce colera; cu tóte acestea preste trei septemani de buna séma va fi intre eli, si insusi elu (imperatulu) le vá spune, ce e de facutu mai incolo pentru sterpirea totale a ungriloru.

Hori'a celu astutu si storse prin unele cá aceste apucaturi una credentia mare si védia in poporulu celu de altamentrea si din natur'a s'a lesne si liusioru crediatoriu. —

Faimela menciuóse ce respandea elu cum-cà elu are fi intru legatura neinterrupta cu imperatulu, se pare a ale adeveri de ajunsu si pasivitatea (nepasarea) militiei. Si poporulu prostu rapitu de patim'a s'a, si inmultitu acumu cam pana la 36,000, totu mai multu vedea in despoliatóriu pre mantuitoriulu'seu.

Inse preste pucinu i se deschise ochii partei mai intiepte. In locu de resultatu la conditionile lui Horia, vice-colonelulu Schultz fú espedatu la Deva cu 900 secui de margine, cari alungara in dreptu pre romanii celi respanditi din tienutu.

Hori'a observandu, ca pasurile ofensive a le militiei descuragéza pre ómenii sei, respandi fama: cum-cà acelia nu fura ostasi de ai imperatulu, ce ungru imbracati in uniforma militaria. Si prin acesti'a-i succese intru adeveru a si mai sustiené credentia inaintea multimei, inse cá nu cum-va si mai multi se se lieè dupa esemplulu acelora, cari para-

sira castrele, se trase si mai afundu in muntii comitatelor Hunedór'a si Zarandu, unde ostasimea cea pucina la numeru nu-i putea piersecá fora pericolu ei propriu. — Senti intru aceea inse Hori'a: cum-cà spre sustienerea patimelor poporului in flacara se mai ceru si alte indemnure, spre acestu scopu dar mai antaniu numinduse pre sene de comite supremu alu Hunedórei, si mai tardiu de „rege alu Daciei“ imperti intre credintiosii sei o parte mare din comitatele Hunedór'a si Zarandu, cea parasita de catra nobili, si donatiunile le scrise prin unu popa protestantu prinsu, despolià bunurile si superedificatele erariale, cari pan a aci le crutià poporulu celu crudu; si cuprinsa intrég a cass'a din bani'a de Crisiu. —

Inse pucinu tienú demnitatea regelui Daciei. Imperatul Josifu informatu intru aceea despre resista, fece in data mesurile corespunditorie pentru sugrumarea ei. Denumí in loculu generalulu Preuss pre marsialulu Fabri de supremu comandante militariu alu tierei concrediendui, cá se imprestie cu energia pre rescolati, inse cu cea mai mare potentiósã crutiare de sange; publicà liertare pentru toti, cari se voru reîntórce, inse pre capulu lui Horia puse premiu de 300 galbeni. — Mustrà pre B. Bruckenthal, guvernatoriulu, pentru negrigirea lui, si tramise pre Gr. Antoniu Jankovich si pre generalulu Papilla de comisari imperatesci cu plenipotentia deplina spre a cercá si esaminá tóta caus'a si spre a compune pacea. In urma demandã guvernatoriulu: cá se reslatiésca pre nobili insurgenti, si se le faca cunoscuta neplacerea si desaprobarea s'a mai inalta regésca pentru redicarea armelor, éra judecatile de mórte asupra celor prinsii le suspinse pana la ajungerea comisariilor. —

In 26. Nov. ajunse cursorulu regescu in Sabinu cu aceste ordinatiuni. — Liertarea se publicà in data pentru cari voru volí a se reîntórce, si guvernulu tierei tramise spre acestu scopu la rescolati chiaru si pre episcopulu resaritenu; inse acestia acumu nu dederã credintia neci chiaru episcopulu lor, si prea pucini parasiru castrele. Deci erã opu se decida ascutitul sabiei. —

Militi'a, carea cresceá la numeru neincetatu, atacandu pre rescolatiei, respinse in mai multe lupte. —

Impregiurare! ce fece mai mare impresiune, si avú mai multu efeptu; pentrucã vediendu poporulu amagitu, cà militi'a — lu atacá de tóte laturele, inoepu a se indoi despre ademenirile conducatoriulu

seu, si se reîntórse la ascultare cu glótele. — Inse aceea parte a rescolatilor carea portá frica de pedepse pentru escesele sale mai mari, remase cu constantia in castre, de si incepuse a se suferi fóme; éra pre conducatoriulu seu, in care din ce in ce avea incredere mai pucina, — lu tienu in ochi cu ingrigire, cá uu cum-va se fuga.

Conducatoriulu de rapitori adusu in angustime sperá scapare dela unu planu mai nou.

Elu adeca sciendu, cum-cà nobilimea é intaritata asupr'a imperatului pentru inoirile lui, si pentru pasivitatea militiei, se magulea cu aceea sperare: cá acelia, carora elu mai inainte le declarase resbelu stirpitoriu, acumu-lu voru sustiené din respoteri, déca-i vá imbiá cu amicitia si aliantia s'a!

Deci in 8. Decembre tramise soli Gr. Sigismund Csáky comitele supr. alu Albei, carele in mani'a ordinatiunei mai próspete regesci petrecea cu banderiu comitatului in giurulu Clusiuului, si-i dede a intielege: cumu-cà nu numai este aplecatu a incheia pace cu nobilii, ce cu tóta armata s'a se va insoci cu eli, in casu, candu eli ar' voli a se rescolá in contra imperatului. —

Candu inse si aci s'ar fi insielatu in calculu, si de alta parte se latíse faim'a ca fulgerulu, cumu-cà marsialulu Fabri noulu supremu comandante militariu, in 13. Decembre ar fi sositu in Sabinu; éra Gr. Jankovich si Papilla, comisarii regesci preste cate-va díle voru ajunge la Deva; si preste aceea si militi'a s'ar fi pusu in miscare despre tóte partile: atunci desperá cu totulu conducatoriulu de rapitori, si suatui la celi remasi inca cu sene: cá se primésca amnesti'a imperatésca ce se publicase, éra pre elu, asupra carui'a asta nu se estende, se-lu lase la tempulu seu, a-si vedé de capulu seu.

Rescolatii primindu acestu suatu toti se întórsera la ascultare; éra Hori'a cu Closca si Crisianu, subconducatorii sei o tulira, ci cati-va de ai sei-lu tradaru si cadiú in manele lui Kráy vice colonelu secuui. —

Conducatoriulu de rapitori cu ocaziunea benignisarei (ascultarei) nu voli a marturisi nemica, si se ceru in aintea imperatului, caruia — dupre cum dícea — i vá descoperí lucruri momentóse. — Cererea lui inse nu fú ascultata, ce in 28. Februaru 1785 impreuna cu Closca se frânsé cu rôt'a incependu dela pietióre; éra Crisianu se sugrumà elu pre sene in prinsória. —

Cu totulu 62 de sate ruinate si dearse, 132 curti domnesci, si 4000 de ómeni cadiura prăda rescólei, cu tóte ca dintre rescólati, cari in casulu resistentiei mai serise seau fugira, seau se reintorsera la ascultare abia cadiura 1560*).

Josifu promise nobililoru celoru daunati prin ast'a rescla totu ajutoriulu si desdaunarea potentisa, si la unii să despuise a se solvi indata ceva sume**). — (Vedi si Nr. 45 an. 1862.)

Din „Independinti'a Romana.“

Partea literaria.

Numele D. Vegezzi Ruscala este fórte cunoscutu si iubitu pentru toti romanii. Deputatu la parlamentulu italianu, publicistu insemnatu si scriitoru c'unu frumosu talentu, vocea s'a elocuinte a vorbitu in deosebite renduri Italiei despre originea, despre sperantiele si despre viitoriulu natiunii romane. D. Vegezzi Ruscala se póte socoti intre DD. Michelett, Edgard Quinet, Saint-Marc Girardin, Leon Ple, intre toti acei straini cu idei generóse cari au vedintu in Romani'a o natiune de gintea latina, c'unu trecutu plinu de fapte mari, dar apasatu de lungi si grele suferintie si demnă, pentru anticele sale virtuti, de o sórte mai buna in viitoru. In strainitate, in momentele cele mai grele pentru Romani'a, acesti barbati au fostu elocuintii aperiatori ai drepturiloru sale, si numele lor, talentulu lor, au contribuitu multu spre a ne face cunoscuti, au atrasu asupra nóstra atentiunea publiculu, si ne au castigatu simpatiele folositóre ale Europei civilizate. Le suntemu datori o profunda recunoscintia pentru insemnatele servicii aduse causei romane, si suntemu fericiti de cate ori ni ce presenta ocaziunea de a vorbi compatriotiloru nostri despre acesti generosi filo-romani.

*) Vedi: Istori'a detaliata a acestei rescle la: A. d. Fridr. Geissler: „Skizzen aus dem Character und Handlungen Joseph des II. Hall 6, 124—169“ fora de acest'a: „Species facti de lanienis per gentem Valachorum in J. Cotti Hunyad cum Zarand unito commissis, commissario regio com. Antonio Jankovics exhibit. — Die 24-a Decemb. 1784 collectio const. repraes. 148—197. — Bécsi Ujság, — Katona: 40, 431. —

***) Geissler: 6, 165—222. — Aceste Horvth Mihly in cartea s'a: A magyarok trtnete. Negyedik szakasz. Ppn 1846, pag. 85—97.

D. Vegezzi Ruscala s'a ocupatu despre noi c'o deosebita predilectiune. Cu tóte numerosele sale ocupatiuni, Dmnia s'a a gasitu timpulu de a studi istori'a nóstra, literatur'a nóstra, limb'a nóstra, si in mai multe jurnale si reviste a avutu rara buna vointia de a vorbi despre lucrurile mai interesante cari putea se ne facea mai multi amici in frumósa s'a patri'a, si se stringa mai de aprópe prin legaturi de amre doue natiuni surori.

Acestu nobile si distinsu amicu alu romaniloru a sciutu se inspira si copiiloru sei simpatiea ce are pentru noi. Ast-felu, cu o via multumire amu vedintu ca Ddmnisira Ida Vegezzi Ruscala s'a inspiratu din istori'a si literatur'a nóstra si a tiparitu in Revist'a Contemporanea o frumósa si poetica legenda in prosa. Baba Dochia pe care o dedica Mariei sale Dmnei Elena. In numerele viitóre vomu analis acésta interesante scriere, si toti romani voru admir talentulu frumosu alu Ddmnisirei Ida Vegezzi Ruscala, precumu si idea genersa, care a indemn'o a scrie acésta legenda.

Mari'a Sa Dómna a bine-voitu a adres o scrisre ddmnisirei Ida Veghezzi Ruscala, multumindu'i pentru frumósele simtimente cari i-au inspiratu acésta scriere dedicata Mariei Sale.

Cu acést'a ocaziune, ne aducemu a minte de frumósa scrisóre ce M. S. Dómna a bine voitu a adres D. Alecsandri, pentru cantecele poporane daruite asilului Elena, si recunscemu cu placere in aceste scrisori bine-voitre nobi'l'a dorintia ce Maria Sa Dómna are pentru desvoltarea literaturii romane. Literatur'a unui poporu este adeverata sea marire, si celu mai puternicu mijlocu de civilizatiune. Prin deosebitele scrierei cari compunu intinsulu dominiu alu literaturii, cele mai frumóse simtimentie se implantsa in inim'a ómeniloru, si mintea lor se inavutiesce de idei nobile si generóse. Literatur'a romana acum incepe, si celu mai frumosu viitoru se deschida inaintea s'a, pentru ca cele mai avute mine ale istoriei, poesiei, teatrului, romanului nu sunt anca explorate. Dar ce progresu póte face literatura candu o vedemu lipsita de ori ce incuragiare? candu cei mai cunoscuti poeti ai nostri nu potu tipari frumósele scrieri? Astadi, incuragiarea trebui se via din partea guvernului, si ne place a crede ca Mari'a Sa Dómna, inspirata de nobilele cugetari pe care toti le voru apretiui in scrisorile de care amu vorbitu, va bine-voi asi da o noua dovada de incuragiarea literaturii, si

ast-felu putemu sperá ca guvernulu va publicá serie-rile poetiloru nostri, si frumósa istoria a lui Mihaiu Vitézulu de Niculae Balceseu, acést'a opera insem-nata din care, Revista Romana, cu mari greutate si numeróse sacrificie, a publicatu o parte.

Bucuresci 24/5. Ianuaru 1863.

Domnisióra Ida Vegezzi Ruscalla!

Nu voui intardia a ve multiumi, in uumele Domnitorului si in numele meu chiaru, pentru chartea ce ne ati tramisu si pe care ati binevoitu a mi-o dedica.

A ve dice, Domnisióra, ca amu cetitu acésta frumósa lucrare cu unu viu interesu, nu ar fi indetulu; amu citit'o cu adunca recunoscintia. Traszurile analeloru ce ati povestitu si desvoltatu, sub o forma atatu de miscatóre, sunt de cele ce onóra mai multu tíera nóstra in acestu trecutu, nationalitatea romana; mumele nóstre au fostu demne de parintii nostri. Nu cunoscu nimicu mai eroicu de catu mum'a lui Stefanu celu mare, Dómn'a Elena, inecandu strigatulu inimei sale, cá se rechiame la datoría s'a catre patria pe Domnitorulu care a devenitu mundria nóstra. Suflearea betranei Italii inspirá aceste suflete generóse. Domnia-Vóstra domnisióra, demna fiica a unui omu care are atatea titluri la recunoscintia romaniloru, cata se in-sciintiati pe compatriotii D-vóstre despre trecutul a-cestei mici natiuni surori. Nimicu nu este mai bine facutu spre a ne esplicá conservarea nóstra in midiulocalu atatoru incercari si nefericiri si spre a ne merita folosítórele simpatii ale Italiei.

Ve multiemescu dar, si primiti, cu espresiunea viei mele recunoscintie, aceea a simtieminteloru mele celoru mai bune pentru parintele D-vóstre si pentru D-vóstra.

(subscrisa)

E l e n a D ó m n i a.

Cuventarea D. locutiitoriu de capitánu

Eudociu de Hurmuzachi

(in dieta Bucovinei 12. Jan. 1863, dupa finirea celei lunge germane, continuata in limb'a romana).

„Domniloru! Maiestatea Sa imperatésca au binevoitu a me denumi locutiitoriu de Capitánu alu tieiei si a-mi incredintia deregerea acestei diete. Umilit'a si adunc'a mea recunoscintia pentru acestu actu pré-gratiosu e pe catu personale, pre atatu si politica si nationale, infatisiandu-se a mea denumire cá o fapta privitória nu numai la o persona singuratica, ci la

tiér'a intréga si la natiunea ei de capetenia. Prin in-durarea augustului nostru monarchu si prin influinti'a spiritului de libertate conversitoriu in timpulu de fačia inbit'a nóstre patria Bucovin'a, precumu intréga Au-stri'a, precumu tóte tierile ei intregitorie, este si ea chiamata a desbate interesele, drepturile si trebuinti-ele sale in deplina libertate si neaternare. D'antai'a-si data pre pamentulu acestu mai cu séma (ba chiaru Red.) romanescu se voru urdí legi, se voru asiediá regulaminte, se voru adoptá despusetiuni amesurate cu individualea fire a lui, cu starea lui de fačia si cu impregiararile lui. Drepturile si libertatile celoru mai mari regaturi si tiere in Austri'a s'au intinsu nemicsiorate si asupr'a patriei nóstre, ea ins'a-si e a-cumu in stare de a-si inaintá dupre inspiratiunea geniului seu imbunetatirea administrativa, nationale, besericésca si sociale, ea ins'a-si póte prin represen-tantii sei se-si apere drepturile si interesele ei la Vien'a in contr'a poterii centrali si a reprezentatiunii generali a imperatiei, precum aici in contr'a guvernului si deregatoriiloru provinciali. Asta libertate pre-tiósca e o noua legatura de credintia neinfranta, de simpatia invapaiata, de recunoscintia strabatetória si unu devotamentu profundu catra inalt'a casa domni-tória si catra latit'a monarchia austriaca. Dreptu a-cea cu o gura si cu anima se strigamu: se vieze Austri'a si Bucovin'a, centrulu si periferi'a! se vieze imperatulu Franciscu Josifu I. se vieze ducele Fr. Jos. in legatur'a nedespartita!“

„Conc.“

Poesiele laureatului nostru poetu

Andrieu Muresianu

le asteptá si rechiamá toti din tóte partile, cá se re-ésa in viétia. Auctorulu pe lenga mari jertfe mai a-dause la meritele, ce le puse inca din junetie pe al-tariulu natiunei, si acestu sacrificiu in sperantia, ca barbatii natiunei ei voru da sucursu spre a reesi inlesninduse si incuragianduse la continuarea tiparirii si celorulalte producte ale sale poetice, care astépta numai dovedirea din partea romaniloru, ca ei contri-bue si cu fapta spre a face posibila acésta continu-are. — Dupa ce inse aprópe la 400 de esemplare din poesiele lui pana acum — in micu numeru tiparite — spre daun'a atatu a publiculuiu catu si a intreprinderii sale diacu inca in fiócele bibliotecei lui, eara altele pe la-comisionarii respectivi, fora a'si vedé esoficiarea: — me adresezu cu tóta caldur'a catra toti patronii si

inaintatorii literaturii noastre romane si catra toti oo. cititori ai foiloru acestora, ca se mi intinda mana de ajutoriu spre a impartii acestu numeru restantu de poesii in folosulu, ajutoriulu si incuragiarea intre-prinderii acestei provocate de noi toti. — Eu cu tota strimtorarea nefastului anu-primescu asuprami 80 de esemplare si cele vr'o 300 a 1 fl. 20 cr. esemplariulu le concredu zelului si marinitatei natiunii. Dela petrecerea acestoru es. depinde inca o mare acuisitiune pentru natiune. — Fiane de ajunsu atatea. —

Jacobi Muresianu.

Umbr'a lui Dunca.

I.

Departe d'a lui tier'a, p'unu tiermu necunoscutu,
Unu fiu alu Romaniei luptanduse-a cadiutu!
Candu bate mediulu noptii si lun'a pe nuori plange,
Fantasma lui apare, scaldata 'n caldu'i sange.
Pe campulu bataliei, p'acelu strainu pamentu,
Iar tristele 'i lamente se duc p'alu noptiei ventu.
La tiermulu marei singuru de multe ori s'asedia,
Privirea lui cea stinsa spre occidentu tientéza,
La patri'a s'a scumpa acolo unde 'n doru
Ilu striga diu'a nóptea o muma si o soru.
„Acolo unde diu'a anteiasi data luce,
Ca paserea la cuibu, ah! dorulu meu se duce;
Acolo unde Istrulu, alu Daciei pamentu
A dapa, recoresce, — plapinde se aventu
Dorintiele 'mi cosite d'a mortii mana rece,
Acolo redietore ilusia 'mi petrece!“
Asia murmura Dunca si peptu'i geme greu,
E ar valurile marei se spargu sub pasulu seu.

II.

E multu de candu romanii pe campulu bataliei,
N'au mai pututu culege cunun'a nemoriei.
E multu, si adi uitarea, astu cuibu anticu de bravi
L'acoperia cu velu de morste, ca pe sclavi.
Dar tu n'ai vrutu se suferi, eroicule june,
Fatal'a injosire ce patri'a supune;

Tu n'ai voitu aicea se porti la cóspsa ta
Una spata destinata mereu in téca-a sta;
Se duci ca ori-si care vieti'a-'n trandavia,
Candu patri'a ta geme si striga in sclavia,
Candu fratii tei d'unu sange se plangu peste Carpati
De cruda tirani'a, cu morste amerintiati.
In tocmái ca vulturulu ce canta se sbore
Prin viscole turbate mai susu de nuori, la sóre,
Voiai si tu 'n resbelu ca bravu a te lupta
Si 'n mana cu mandria stindardulu a purta; —
Se mori ca Leonida, dá 'n ora cea din urma,
Candu candela vietii lumin'a isi precurma,
Se poti vedea in ceruri alu libertatei sóre
Si fruntea 'ti luminata d'a gloriei splendóre
Voiai aceste tote, infortunatu ostenu;
Dar numai este timpulu lui Mircea si Stefanu.
Maririle trecute de totu sunt adi uitate,
Si luptele strabune, de bane chiaru luate.

III.

Ai mersu acolo unde alu libertatiei doru,
Chemá pentru resbele pe bravulu luptatoru.
Si fruntea ta cea juna adesu fu 'ncununata
De dafinulu marirei cununa meritata!
Dar man'a mortii rece pe frunte 'ti s'a intinsu
Si 'n capulu bataliei vieti'a ta s'a stinsu:
Dar' nu te plangu ca-ei morstea te stinse 'n flórea
vietiei;

Caci dulce este fórte, in anii tineretiei,
Candu tote sunt ilusii, candu tote ne paru flori,
Candu viitoriulu ride, intr'unu resbelu se mori.
Dar vai! tu dormi departe de tiéra ta iubita,
Si nimeni pe mormentu'ti, cu anim'a sdrobita
Nu vine se se róge, se sparga lacrimiori,
Si nimeni nu 'ncununa mormentulu teu cu flori,
Departe 'i a ta muma, departe 'i a ta sóra!
Tardiu aflat'au ele a mortii téle ora!
Dar dormi eternu in pace p'acelu pamentu strainu,
Ca-ei ventulu iti aduce alu patriei suspinu.
Dormi, dormi, p'acele maluri, ca 'n tiermuri departate
Vai! pentru a ta morste curgu lacrime 'nfocate

„Bucium.“

H. Grande a